

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 18.5.2011
COM(2011) 275 galīgā redakcija
2011/0129 (COD)

Priekšlikums

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA

ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimuma standartus

{COM(2011) 274} {COM(2011) 276} {SEC(2011) 580} {SEC(2011) 581}

PASKAIDROJUMA RAKSTS

1. PRIEKŠLIKUMA KONTEKSTS

Šis priekšlikums ir daļa no tiesību aktu paketes, kuras mērķis ir stiprināt cietušo tiesības Eiropas Savienībā un kurā ir iekļauti vēl šādi divi elementi: paziņojums par cietušo tiesību stiprināšanu Eiropas Savienībā un priekšlikums regulai par aizsardzības pasākumu civillietās savstarpēju atzīšanu.

Pamatojoties uz Stokholmas programmu un tās rīcības plānu, Eiropas Komisija kā stratēģisku prioritāti¹ ir noteikusi noziegumos cietušo aizsardzību un minimuma standartu izveidošanu². Saskaņā ar 2009. gada oktobra TI padomes secinājumiem³ šajos dokumentos jautājumam par cietušajiem ir piešķirta liela nozīme ES darba kārtībā, kā arī stingri izteikta nepieciešamība un nodoms izveidot integrētu un saskaņotu pieeju cietušo jautājumam.

Eiropas Savienība ir nospraudusi sev mērķi saglabāt un attīstīt brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kuras pamatā ir Savienībā pieņemto tiesas spriedumu un citu tiesas iestāžu lēmumu civillietās un krimināllietās savstarpējas atzīšanas princips. Komisija 2010. gada 27. oktobra „Ziņojumā par pilsonību”⁴ cenšas likvidēt šķēršļus pilsoņu tiesību īstenošanai, stiprinot individuālās tiesības, ko piešķir ES līmenī. Šo pieeju atspoguļo cietušo tiesību stiprināšana, kā arī krimināllietās aizdomās turēto vai apsūdzēto procesuālo tiesību stiprināšana.

Eiropas Savienība, pieņemot Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā, jau ir rīkojusies saistībā ar cietušo tiesībām kriminālprocesā. Kaut arī ir panākti uzlabojumi šajā jomā, Padomes Pamatlēmuma mērķi nav pilnībā sasniegti.

Eiropas Parlaments arī ir aicinājis Padomi pieņemt visaptverošu tiesisko regulējumu, kas noziegumos cietušajiem piedāvā visplašāko aizsardzību⁵. Savā 2009. gada 26. novembra rezolūcijā⁶ par vardarbības pret sievietēm izskaušanu Parlaments aicina visas dalībvalstis uzlabot tiesību aktus un politiku, lai cīnītos pret visa veida vardarbību pret sievietēm, un rīkotos, lai novērstu cēloņus vardarbībai pret sievietēm, sākot ar profilakses pasākumu izmantošanu, un aicina Eiropas Savienību garantēt visiem noziegumos cietušajiem tiesības uz palīdzību, aizsardzību un atbalstu. Līgumam par Eiropas Savienības darbību pievienotajā deklarācijā Nr.19 arī izteikts aicinājums dalībvalstīm veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai novērstu un sodītu visa veida sadzīves vardarbību un atbalstītu un aizsargātu no šādas vardarbības cietušos.

Juridiskā sadarbība krimināllietās Eiropas Savienībā ir jāpamato ar tiesas spriedumu un lēmumu savstarpējas atzīšanas principu. Savstarpēja atzīšana var efektīvi darboties tikai uzticības apstākļos, kad ne tikai tiesu iestādes, bet arī visas personas, kuras ir iesaistītas

---

¹ COM(2010) 623.

² OV 2010/C 115/01; COM (2010) 171.

³ 2969. TI padomes sanāksme, 23.10.2009., 14936/09 (*Presse* 306).

⁴ 2010. gada ziņojums par ES pilsonību – likvidējot šķēršļus ES pilsoņu tiesību īstenošanai, COM/2010/0603 galīgā redakcija.

⁵ Eiropas Parlamenta 2009. gada 7. maija rezolūcija par Eiropas Savienības krimināltiesību jomas attīstību (INI/2009/2012).

⁶ P_TA(2009)0098.

kriminālprocesā un kurām ir likumīgas intereses procesā, var uzticēties katras dalībvalsts noteikumu atbilstībai un paļauties, ka šie noteikumi ir pareizi piemēroti. Ja uz cietušajiem visās ES dalībvalstīs neattiecas vienādi minimuma standarti, šāda uzticība var mazināties, jo pastāv bažas par attieksmi pret cietušajiem vai pastāv atšķirības procedūras noteikumos.

Tādējādi kopīgi minimuma noteikumi rada palielinātu uzticību visu dalībvalstu kriminālās justīcijas sistēmām, kas, savukārt, radīs efektīvāku tiesisko sadarbību savstarpējas uzticēšanās apstākļos, kā arī sekmēs pamattiesību īstenošanu Eiropas Savienībā. Tiem arī jāmazina šķēršļi pilsoņu brīvas pārvietošanās tiesībām, jo šādi kopīgi minimuma noteikumi jāpiemēro visiem noziegumos cietušajiem.

Saskaņotība ar citām ES politikām un mērķiem

Šī priekšlikuma īpašie mērķi ir nodrošināt, lai tiktu ievērotas un izpildītas noziegumos cietušo vajadzības, kā arī, lai atbalsts būtu plašs un attiektos uz vairākām citām ES politikām. Jo īpaši ES politikas un/vai instrumentu klāsta būtiska daļa ir noziegumos cietušo aizsardzība saistībā ar cilvēku tirdzniecību, seksuālu vardarbību pret bērniem un bērnu seksuālu izmantošanu, vardarbību pret sievietēm, terorismu, organizēto noziedzību un ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu sodu izpildi.

Priekšlikums pamatosies uz esošajiem tiesību aktiem un tos papildinās, jo īpaši Padomes Direktīvu 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību⁷, Priekšlikumu Padomes direktīvai par seksuālās vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālās izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu⁸, par ko pašlaik notiek sarunas, vai Padomes pamatlēmumu 2002/475/TI par terorisma apkarošanu⁹ ar grozījumiem, kas izdarīti ar Padomes 2008. gada 28. novembra Pamatlēmumu 2008/919/TI¹⁰. Ar šo priekšlikumu tiks izveidoti cietušo tiesību minimuma standarti, kas uzlabos cietušo aizsardzības vispārīgo vidi ES tiesību aktos un politikā. Ja konkrēti instrumenti, piemēram, par terorismu, cilvēku tirdzniecību un seksuālu vardarbību pret bērniem, un bērnu seksuālu izmantošanu, kā arī bērnu pornogrāfiju, risina identificētu noziegumu atsevišķu grupu konkrēto vajadzību apmierināšanu, tad šajā priekšlikumā ir izklāstīti horizontāli noteikumi, kas atbilst visu noziegumos cietušo vajadzībām, neskatoties uz nozieguma veidu vai tā apstākļiem, vai izraisīšanas vietu. Šī priekšlikuma noteikumi ir atbilstoši pieejai, kas izmantota iepriekšminēto jomu politikas veidošanā.

Šī direktīva neskar noteikumus, kas ietverti citos ES aktos, kas īpašā veidā regulē sevišķi neaizsargātu cietušo specifiskās vajadzības. Jo īpaši no cilvēku tirdzniecības cietušie pieaugušie izmanto priekšrocības, ko sniedz pasākumi, kas izveidoti ar Padomes Direktīvu 2011/36/ES, kas atbilst pasākumiem, kas minēti šīs direktīvas 12. pantā, 20. panta b) punktā, 21. panta 3. punkta a), c) un d) apakšpunktā; no cilvēku tirdzniecības cietušie bērni izmanto priekšrocības, ko sniedz pasākumi, kas izveidoti ar Padomes Direktīvu 2011/36/ES, kas atbilst pasākumiem, kas minēti šīs direktīvas 12. pantā, 20. pantā, 21. panta 2. punkta a), b) un c) apakšpunktā un 22. pantā; no seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas, kā arī bērnu pornogrāfijas cietušie bērni izmanto priekšrocības, ko sniedz pasākumi, kas izveidoti ar Padomes Direktīvu [...] / [...] / ES, kas atbilst pasākumiem, kas

---

⁷ OV L 101/1

⁸ OV L [...].

⁹ OV L 164, 22.6.2002., 3. lpp.

¹⁰ OV L 330, 9.12.2008., 21.-23. lpp.

minēti šīs direktīvas 12. pantā, 20. pantā, 21. panta 2. punkta a), b) un c) apakšpunktā un 21. panta 3. punktā un 22. pantā.

Terora aktos cietušie gūs labumu no uzlabotiem mehānismiem, kas identificēs to vajadzības, informēs par tiesvedību un tiesvedības laikā saņemamu, piemērotu aizsardzību. Tāpat, lai gan attiecībā uz ceļu satiksmes negadījumos cietušajiem nav īpaši noteiktas šādu cietušo sīki izklāstītas vajadzības, informētības palielināšana un praktizējošu juristu prakses kultūra, ko papildina atbilstošs novērtējums, palīdzēs nodrošināt viņu vajadzību apmierināšanu, jo īpaši attieksmi pret viņiem noziegumu pirms konkrēta nozieguma identificēšanas.

Turklāt, ņemot vērā pieeju cietušajiem cilvēku tirdzniecībā, seksuālā vardarbībā pret bērniem un bērnu seksuālā izmantošanā, kā arī bērnu pornogrāfijā, šī priekšlikuma noteikumi ir konsekventi attiecībā uz neaizsargātu cietušo sevišķajām vajadzībām.

Skatoties nākotnē, ir paredzēts rīkoties arī saistībā ar īpašām cietušo kategorijām, piemēram, terorismā vai organizētās noziedzības cietušie. Jo īpaši tuvākajā laikā ir jāizvērtē pastāvošie trūkumi saistībā ar terorismā cietušo aizsardzību ar nolūku uzlabot terorismā cietušo situāciju Eiropā.

Esošie noteikumi priekšlikuma jomā

- Cilvēku tirdzniecība, ar Padomes Direktīvu 2011/36/ES ieviešot stingrāku cietušo tiesību aizsardzību, tostarp īpaši uzsverot bērnu aizsardzību, jo tie ir sevišķi neaizsargāti pret tirdzniecību¹¹.
- Attiecībā uz seksuālu vardarbību pret bērniem, bērnu seksuālu izmantošanu un bērnu pornogrāfiju ierosinātā jaunā direktīva ietver šajos noziegumos cietušo bērnu īpašās vajadzības¹².
- ES plāns par bērnu tiesībām, kurā noteikts galvenais mērķis padarīt tiesu sistēmas bērniem draudzīgākas. Nepieciešams samazināt cietušo bērnu, kuri iesaistīti kriminālprocesā, negatīvo pieredzi, un cietušajiem bērniem jānodrošina iespēja aktīvi piedalīties kriminālprocesā¹³.
- Padomes Direktīva 2004/80/EK par kompensāciju noziegumos cietušajiem, kas tiecas atvieglot kompensācijas saņemšanu pārrobežu gadījumos¹⁴.
- Vardarbības pret sievietēm apkarošana, kas ir stratēģiska prioritāte dzimumu līdztiesības stratēģijā 2010.-2015., kā arī programmas *Daphne III* mērķis¹⁵.
- Terora aktos cietušo tiesību aizsardzība¹⁶.

2. APSPRIEŠANOS AR IEINTERESĒTAJĀM PERSONĀM UN IETEKMES NOVĒRTĒJUMU REZULTĀTI

Tika ievēroti Komisijas noteiktie standarti par apspriešanos. Detalizētās apspriešanās par likumdošanas projektu, sagatavojot ietekmes novērtējumu, kas pievienots šim priekšlikumam, piedalījās dažādu nozaru eksperti, tostarp no valdībām, tiesībaizsardzības iestādēm, NVO, starptautiskām organizācijām un universitātēm.

Komisija uzdeva veikt ārēju pētījumu, lai atbalstītu ietekmes novērtējuma sagatavošanu, kā arī uzdeva veikt turpmāku pētījumu, lai apzinātu iespējas attiecībā uz īpašo mērķi nodrošināt, lai aizsardzība, ko sniedz aizsardzības rīkojums, saglabātos arī tad, kad aizsargātā persona ceļo vai pārceļas uz citu dalībvalsti¹⁷. Izmantoja arī divu aptauju rezultātus: ārējā pētījumā aptaujāja 384 pārstāvjus no valsts un nevalstisko organizāciju sektora, saņemot 119 atbildes,

---

¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI.

¹² Priekšlikums direktīvai par seksuālas vardarbības pret bērniem un bērnu seksuālas izmantošanas, kā arī bērnu pornogrāfijas apkarošanu, ar ko atceļ Pamatlēmumu 2004/68/TI.

¹³ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai – Plāns par bērnu tiesībām, COM (2011) 60 galīgā redakcija, 15.2.2011.

¹⁴ Padomes Direktīva 2004/80/EK (2004. gada 29. aprīlis) par kompensāciju noziegumos cietušajiem (OV L 261, 6.8.2004, 15. lpp.).

¹⁵ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai – Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģija, COM (2010.-2015.) 491.

¹⁶ Pamatlēmums 2002/475/TI (2002. gada 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu.

¹⁷ Hess Burkhard, "Feasibility Study The European Protection Order and the European Law of Civil Procedure", drīzumā pieejams šeit: http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm.

kā arī projekta „Victims in Europe”¹⁸ ietvaros aptaujā par juridisko noformējumu tika saņemtas 97 atbildes un aptaujā par organizatoriskiem jautājumiem – 218 atbildes.

Ietekmes novērtējuma sagatavošanas procesā Komisija rīkoja sabiedrisko apspriešanu, kas bija pieejama visiem sabiedrības locekļiem, kā arī valsts un nevalstiskajām organizācijām, noskaidrojot to viedokli par to, kā būtu jārīkojas ES, lai uzlabotu noziegumos cietušo stāvokli. Līdz atbilžu iesniegšanas laika beigām Komisija saņēma 77 atbildes.

2010. gada 18.-19. februārī notika akadēmisko ekspertu sanāksme, un pēc tam 2010. gada 14. aprīlī notika papildu tiesiskuma forums.

Papildus tiešām apspriešanām Komisija ir ņēmusi vērā vairākus pētījumus un publikācijas¹⁹.

Ietekmes novērtējumā tika secināts, ka pamatlēmumu nepieciešams aizstāt ar jaunu direktīvu, kurā ietverti konkrēti pienākumi attiecībā uz cietušo tiesībām. Tiesību aktu jāpapildina ar praktiskiem pasākumiem, kas atvieglotu īstenošanu. Tas būtu pirmais solis šajā jomā, kuram sekotu turpmāki pētījumi un cita rīcība, jo īpaši attiecībā uz kompensācijām cietušajiem un juridisko palīdzību cietušajiem.

3. PRIEKŠLIKUMA JURIDISKIE ASPEKTI

Vairāki Padomes Pamatlēmuma 2001/220/TI par cietušo statusu kriminālprocesā noteikumi ir saglabāti to sākotnējā formā vai ir mainīti tikai tik daudz, lai būtu saprotamāki. Piemēram, ierosinātās direktīvas 9., 12., 14., 15., 16. un 25. pants atbilst Pamatlēmuma 3., 6., 9., 11. un 12. pantam. Turpmākie komentāri attiecas galvenokārt uz pantiem, kas pamatlēmumā ievieš būtiskas izmaiņas.

2. pants – definīcijas

Šīs direktīvas nolūks ir nodrošināt, lai visi noziegumos cietušie gūst labumu no minimuma standartiem visās ES dalībvalstīs. Jo īpaši šī direktīva paredz noteikumus atbalstam un aizsardzībai, ko piešķirs cietušo ģimenes locekļiem, jo arī šīs personas bieži vien negatīvi ietekmē noziegums, kā arī tās ir pakļautas turpmākam kaitējumam, kā arī viktimizācijai vai iebiedēšanai, ko veic likumpārkāpējs vai tā līdzdalībnieki. Visi direktīvas noteikumi attiecas arī uz tāda cietušā ģimenes locekļiem, kura nāvi ir izraisījis noziedzīgs nodarījums, jo šīm personām ir īpaša un likumīga interese par tiesvedību, kāda nav izdzīvojuša cietušā ģimenes locekļiem, kā arī šīs personas bieži vien ir atzītas par cietušā pārstāvjiem.

---

¹⁸ *APAV/Victim Support Europe*, projekts „Victims in Europe”, 2009 (turpmāk – „APAV ziņojums”).

¹⁹ Sk., piem., APAV ziņojumu „The Implementation of the EU Framework Decision on the standing of victims in the criminal proceedings in the Member States of the European Union”, Lisabona, 2009; Bulgārijas Demokrātijas pētījumu centra projektu „Project ONE: Member States' legislation, national policies, practices and approaches concerning the victims of crime”, Sofija, 2009.

3., 4., 5. un 6. pants – tiesības uz informāciju, tiesības saprast un tiesības būt saprastam

Šo pantu nolūks ir nodrošināt, lai cietušie saņemtu pietiekamu informāciju tādā veidā, kādā tā ir saprotama, ļaujot pilnībā izmantot savas tiesības un garantējot taisnīgu attieksmi. Šādai informācijai jābūt pieejamai no brīža, kad cietušais iesniedz sūdzību par noziedzīgu nodarījumu, un pēc tam regulāri visā kriminālprocesa laikā saistībā ar lietas virzību. Jāsniedz pietiekami sīka informācija, lai cietušais varētu pieņemt apzinātus lēmumus par savu dalību tiesvedībā un par savu tiesību izmantošanu, jo īpaši, pieņemot lēmumu par to, vai pieprasīt lēmuma par lietas neierosināšanu pārskatīšanu.

Vairāku iemeslu dēļ cietušajiem var būt grūtības saprast informāciju, kas sniegta standarta, rakstiskā veidā. Tas nozīmē, ka cietušais var nesaprast informācijas valodu, vai arī pastāv citi faktori, piemēram, cietušā vecums, briedums, intelektuālās un emocionālās spējas, lasītprasmes un rakstītprasmes līmenis, kā arī invaliditāte, kas, piemēram, saistīta ar redzi vai dzirdi, cietušajam var traucēt vai pilnībā neļaut saprast informāciju. Tādēļ, ņemot vērā šos faktorus, informācija ir jāsniedz pēc iespējas dažādos veidos.

7. pants – tiesības uz cietušo atbalsta pakalpojumiem

Šī panta nolūks ir garantēt, ka cietušajiem ir pieejami atbalsta pakalpojumi, kas nodrošina informāciju un ieteikumus, emocionālo un psiholoģisko atbalstu un praktisku palīdzību, kas bieži vien ir ļoti būtiski cietušo atbalšanā un palīdz tikt galā ar nozieguma sekām un kriminālprocesa spriedzi.

Atbalstam jābūt pieejamam nekavējoties, tiklīdz iespējams pēc nozieguma izdarīšanas neatkarīgi no tā, vai par noziegumu ir ziņots. Šādi pakalpojumi var būt īpaši svarīgi, ietekmējot cietušā lēmumu galu galā ziņot par noziegumu. Tāpat cietušajiem var būt nepieciešams atbalsts gan tiesvedības laikā, gan arī ilgtermiņā. Atbalsta pakalpojumus var sniegt valsts vai nevalstiskās organizācijas, un tie nedrīkst būt saistīti ar pārmērīgām procedūrām un formalitātēm, kas var mazināt efektīvu piekļuvi šādiem pakalpojumiem. Atbalstu var sniegt dažādos veidos, piemēram, satiekoties klātienē, izmantojot tālruni vai citus attālinātus līdzekļus, lai palielinātu pakalpojumu ģeogrāfisko izplatību un pieejamību. Atsevišķām cietušo grupām, tostarp cietušajiem no seksuālas vardarbības, aizspriedumu noziegumiem, piemēram, ar dzimumu saistītas vardarbības un rasu naida noziegumos, vai terora aktos cietušajiem bieži vien ir nepieciešami specializēti atbalsta pakalpojumi, ņemot vērā noziegumu, par kuru upuriem tie kļuvuši, īpašo raksturu. Šādiem pakalpojumiem jābūt pēc iespējas pieejamākiem.

Lai arī atbalsta sniegšana nedrīkst būt atkarīga no tā, vai cietušais iesniedz sūdzību par nodarījumu policijai vai citai kompetentai iestādei, šāda iestāde bieži vien ir vispiemērotākā vieta, lai cietušos informētu par atbalsta iespējamību. Tādēļ dalībvalstīm iesaka izveidot piemērotus apstākļus, lai ļautu cietušos nosūtīt izmantot cietušo atbalsta pakalpojumus, tostarp nodrošinot datu aizsardzības prasību ievērošanu.

8. pants – cietušo tiesības saņemt sūdzības apliecinājumu

Šī panta nolūks ir garantēt, lai pēc sūdzības par noziegumu iesniegšanas cietušais saņem oficiālu apliecinājumu, uz kuru iespējams atsaukties turpmākajā saziņā.

9. pants – tiesības liecināt

Šī panta mērķis ir garantēt, ka cietušajam ir iespēja sniegt sākotnējo un turpmāko informāciju, viedokli vai pierādījumus kriminālprocesa laikā. Šo tiesību izmantošanas precīzu apjomu atstāj valstu tiesību aktu kompetencē, un tas var būt, sākot no tiesībām sazināties ar kompetento iestādi un iesniegt tai pierādījumus, līdz pat plašākām tiesībām, piemēram, tiesībām nodrošināt iesniegto pierādījumu ņemšanu vērā, tiesībām panākt, ka tiek iegūti konkrēti pierādījumi, vai tiesībām iesaistīties tiesas procesā.

10. pants – tiesības, ja tiek pieņemts lēmums izbeigt kriminālprocesu

Šī panta nolūks ir ļaut cietušajam pārliecināties, vai ir izpildītas ieviestās procedūras un noteikumi un vai ir pieņemts pareizs lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu pret konkrētu personu. Precīzi pārskatīšanas mehānismi ir atstāti valstu tiesību aktu kompetencē. Tomēr šāda pārskatīšana vismaz jāveic tādai personai vai iestādei, kas nav piedalījusies sākotnējā lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pieņemšanā.

11. pants – tiesības uz aizsardzību mediācijas un citu atjaunojošās justīcijas pakalpojumu kontekstā

Atjaunojošās justīcijas pakalpojumi ietver daudzveidīgus pakalpojumus, kas var būt piesaistīti kriminālprocesam, notikt pirms tā, procesa laikā vai pēc tā. Tie var būt pieejami saistībā ar atsevišķiem nozieguma veidiem vai tikai saistībā ar pilngadīgiem vai nepilngadīgiem likumpārkāpējiem, un pakalpojumi var ietvert, piemēram, cietušā – likumpārkāpēja mediāciju, ģimenes grupu pārrunas un sprieduma grupas.

Panta nolūks ir garantēt, ka, sniedzot šādus pakalpojumus, pastāv aizsardzības pasākumi, kas nodrošina, lai cietušajam nenodarītu turpmāku kaitējumu šī procesa rezultātā. Tādēļ, lai veiktu pakalpojumus, vispirms jāņem vērā cietušā intereses un vajadzības, mazinot cietušajam nodarīto kaitējumu un nepieļaujot turpmāku kaitējumu. Cietušā līdzdalībai jābūt brīvprātīgai, kas, savukārt, nozīmē, ka cietušais pietiekami apzinās riskus un ieguvumus, lai izdarītu informētu izvēli. Tas arī nozīmē, ka, nosūtot lietu uz atjaunojošo procesu un to veicot, ir jāņem vērā tādi faktori kā spēka nesamērojāmība, kā arī vecums, briedums vai intelektuālās spējas, kas varētu ierobežot vai mazināt cietušā spējas izdarīt informētu izvēli vai varētu negatīvi ietekmēt pozitīvu iznākumu cietušajam. Lai gan privātās apsūdzības procesi parasti ir konfidenciāli, ja vien puses nav vienojušās citādi, dažus faktorus, piemēram, procesa laikā izteiktus draudus, var uzskatīt par izpaužamiem sabiedrības interesēs. Galu galā visas vienošanās starp pusēm ir jāveic brīvprātīgi.

13. pants – tiesības saņemt atlīdzību par izdevumiem

Šis noteikums izstrādāts atbilstīgi 2001. gada pamatlēmumam un nodrošina cietušajiem, kas piedalās krimināllietās, tiesības saņemt atlīdzību par izdevumiem. Tas arī paredz atlīdzību, ja cietušais apmeklē tiesas procesu, nepiedaloties pašā tiesvedībā. Panta nolūks ir garantēt, lai cietušie varētu apmeklēt tiesas procesu un pieredzēt taisnīgu tiesu, neņemot vērā savus finanšu ierobežojumus.

18. pants – neaizsargātu cietušo identificēšana

Šī panta nolūks ir garantēt, lai pret cietušajiem būtu individuāla attieksme un lai būtu izveidots saskanīgs mehānisms tādu neaizsargātu cietušo identificēšanai, kam var būt nepieciešami īpaši pasākumi kriminālprocesa laikā.

Visi noziegumos cietušie ir *per se* neaizsargāti, un tādēļ pret tiem ir jābūt iejūtīgai un uzmanīgai attieksmei. Tomēr daži cietušie ir īpaši neaizsargāti no turpmākas viktimizācijas vai iebiedēšanas, ko veic apsūdzētā vai aizdomās turētā persona vai tās līdzdalībnieki. Turklāt daži cietušie ir īpaši pakļauti turpmāka sāpinājuma vai kaitējuma riskam, iesaistoties kriminālprocesā, kurā sniedz liecību vai piedalās citādā veidā. Šādiem cietušajiem nepieciešami īpaši pasākumi, lai mazinātu iespējamību, ka rodas turpmāks kaitējums.

Šis pants paredz, ka neaizsargātību pret šādu kaitējumu cietušajiem nosaka pēc cietušā individuālajām iezīmēm un pēc nozieguma rakstura vai veida. Vairums bērnu un personas ar invaliditāti ir īpaši pakļautas kaitējuma riskam to individuālo iezīmju dēļ. Kā grupu tos nekavējoties var identificēt kā neaizsargātu, un vairumā gadījumu būs nepieciešams veikt īpašus pasākumus. Cietušie, kas iedalīti citās kategorijās, pamatojoties uz nozieguma veidu, piemēram, seksuālās vardarbības un cilvēku tirdzniecības upuri, vairumā gadījumu arī ir neaizsargāti pret turpmāku viktimizāciju tiesvedības laikā.

Vienlaikus šajā pantā atzīts, ka cietušie ir indivīdi, kas uz noziegumu reaģē dažādi un kam ir dažādas vajadzības un vājās vietas. Tādejādi cietušais var būt neaizsargāts, neņemot vērā to, ka neietilpst īpašā neaizsargātu cietušo kategorijā. Tādēļ ir jāizveido individuālā novērtējuma mehānisms, lai nodrošinātu, ka ir identificēti un pienācīgi aizsargāti visi neaizsargātie cietušie. Šāda pieeja var būtiski sekmēt cietušā atlabšanu un garantēt, ka cietušajam ir nodrošināta pareizā palīdzība un aizsardzība tiesvedības laikā un pēc tam. Tā palielina iespēju nepieļaut turpmāku un atkārtotu viktimizāciju un iebiedēšanu un ļauj cietušajam efektīvi piekļūt tiesu sistēmai. Tomēr šāda pieeja jāizmanto tādā mērā, kas proporcionāla iespējamībai, ka tiks uzsākts kriminālprocess un cietušajam būs nepieciešami īpaši pasākumi. Jo īpaši noderīga pazīme katra konkrēta individuāla novērtējuma pakāpei ir nozieguma smagums un redzamā kaitējuma apmērs.

Individuālā novērtējumā jānosaka cietušā vajadzības tiesvedības laikā un visas prasības, lai cietušo varētu nosūtīt cietušo atbalsta pakalpojumu izmantošanai. Valsts ierēdņiem, kuri pirmie nonāk saskarsmē ar cietušo pēc paziņošanas par noziegumu, ir jābūt apmācītiem un tiem jābūt piekļuvei atbilstošiem norādījumiem, dokumentiem un protokoliem, kas ļautu veikt konsekventu cietušā vajadzību novērtējumu.

Individuālā novērtējumā jāņem vērā visi faktori, kas varētu palielināt iespējamību, ka cietušais var tikt pakļauts turpmākai viktimizācijai vai iebiedēšanai tiesvedības laikā. Jo īpaši jāņem vērā šādi faktori: vecums, dzimums vai dzimuma identitāte, etniskā piederība, rase, reliģija, seksuālā orientācija, veselības stāvoklis, invaliditāte, saziņas grūtības, radniecība vai atkarība no aizdomās turētās vai apsūdzētās personas, iepriekšēja nozieguma pieredze, nozieguma veids vai raksturs, piemēram, aizspriedumu noziegums, organizētā noziedzība vai terorisms. Veicot novērtējumu, terorismā cietušiem nepieciešama īpaša uzmanība, ņemot vērā terora aktu dažādību, sākot ar masu terora aktiem līdz pat mērķtiecīgiem terora aktiem pret konkrētiem indivīdiem.

19. pants – tiesības izvairīties no kontakta starp cietušo un likumpārkāpēju

Šis pants ir ekvivalents 2001. gada Pamatlēmuma 8. pantam ar nolūku nodrošināt, lai gadījumos, kad cietušajam jāapmeklē iestāde, piedaloties kriminālprocesā, tiktu veikti piemēroti pasākumi, kas garantē, lai cietušais nenonāk saskarsmē ar apsūdzēto vai aizdomās turēto personu. To var nodrošināt dažādos veidos, piemēram, izveidojot atsevišķas uzgaidāmās telpas vai kontrolējot cietušo un apsūdzēto ierašanos. Valsts ierēdņiem pieejamā

labākā prakse un norādījumi arī var kalpot kā svarīgs informācijas avots par to, kā palīdzēt izvairīties no saskarsmes.

20. pants – tiesības uz cietušo aizsardzību kriminālizmeklēšanas nopratināšanas laikā

Šī panta nolūks ir nepieļaut turpmāku viktimizāciju, nodrošinot, lai cietušo iztaujātu pēc iespējas ātrāk un lai saskarsme iestādēs būtu pēc iespējas vieglāka, vienlaicīgi ierobežojot cietušā nevajadzīgu saskarsmi ar ierēdņiem. Pieņemot lēmumu par to, kad veikt iztaujāšanu, pēc iespējas jāņem vērā cietušā vajadzības, kā arī steidzamība saistībā ar pierādījumu vākšanu. Cietušos var pavadīt to izvēlēta uzticama persona. Šo iespēju var ierobežot tikai izņēmuma gadījumos un tikai attiecībā uz konkrētu personu. Tad cietušo jāļauj pavadīt citai personai pēc cietušā izvēles.

21. un 22. pants – neaizsargātu cietušo, tostarp bērnu tiesības uz aizsardzību kriminālprocesa laikā

Šī panta nolūks ir garantēt, lai cietušajiem, kuri identificēti kā neaizsargāti pret turpmāku viktimizāciju vai iebiedēšanu, nodrošinātu piemērotus pasākumus, kas palīdzētu nepieļaut šādu kaitējumu. Šādiem pasākumiem jābūt pieejamiem visā kriminālprocesa gaitā, tostarp sākotnējās izmeklēšanas vai apsūdzības fāzē, vai arī paša tiesas procesa laikā. Nepieciešamie pasākumi būs atšķirīgi atkarībā no tiesvedības posma.

Kriminālizmeklēšanas laikā ir nepieciešams minimuma aizsardzības līmenis attiecībā uz cietušā iztaujāšanu. Tā jāveic iekļūstīgi, un tādēļ valsts ierēdņiem šajā nolūkā jābūt atbilstoši apmācītiem. Šādām mācībām jāgarantē, ka ierēdņi pārzina atbilstošas iztaujāšanas metodes, kurās ņem vērā cietušā īpašo stāvokli, mazina ciešanas un palielina augstas kvalitātes liecības iegūšanas iespējas. Tādēļ var būt nepieciešams, lai izjautāšanu atbilstoši cietušā neaizsargātībai veic tikai piemērotās telpās. Tās var būt telpas, kurās iztaujāšanu var ierakstīt video, vai, piemēram, vienkārši tādas telpas, kurās mēbeles ir pielāgotas bērniem vai personām ar invaliditāti.

Neaizsargātiem cietušajiem iztaujāšana var likties ļoti nomācoša jo īpaši, ja noziegums ir ļoti personisks. Svarīgi ir izveidot uzticības saikni ar iztaujātāju, un tas var notikt tikai noteiktā laika posmā. Tādēļ šis pants nosaka, lai vairumā gadījumu neaizsargātu cietušo iztaujātu viena un tā pati persona. Izņēmumi ir pieļaujami labas administratīvās prakses dēļ, piemēram, ja steidzami nepieciešams veikt iztaujāšanu, bet ierastais iztaujātājs nav pieejams. Līdzīgu iemeslu dēļ seksuālas vardarbības gadījumos cietušajiem ir jābūt tiesībām uz iztaujāšanu, ko veic tā paša dzimuma iztaujātājs.

Nosakot piemērotus aizsardzības pasākumus, svarīgs faktors paša tiesas procesa laikā ir arī aizsardzība no iebiedēšanas, kas notiek apzināti vai neapzināti. Šis pants nosaka obligātos pasākumus šādam nolūkam, kā arī, lai mazinātu ciešanas, kas rodas, jo īpaši liecināšanas laikā. Tajā arī ir noteikti pasākumi, kas ļauj cietušajam izvairīties no vizuālā kontakta ar apsūdzēto, kā arī pasākumi, lai liegtu sabiedrības vai preses pārstāvju klātbūtni. Jo īpaši, lai nodrošinātu apsūdzētās vai aizdomās turētās personas pamattiesības, lēmums par šādu pasākumu izmantošanu ir atstāts tiesas kompetencē. Tomēr faktam, ka cietušais ir bērns, persona ar invaliditāti, seksuālās vardarbības vai cilvēku tirdzniecības upuris papildinājumā ar individuālu novērtējumu, stingri jāliecina, ka nepieciešams veikt aizsardzības pasākumus.

Ņemot vērā bērnu īpašo neaizsargātību, arī parastos apstākļos ir jābūt pieejamiem un ir jāizmanto papildu pasākumi. 22. pantā noteikts, ka iztaujāšanu var ierakstīt video un izmantot

kā pierādījumu tiesā un ka attiecīgos gadījumos, ja bērnam nav pārstāvja, tiesu iestādei pārstāvis ir jāieceļ.

24. pants – ierēdņu mācības

Šī panta nolūks ir noteikt mācību prasības valsts ierēdņiem, kuri nonāk saskarsmē ar cietušajiem. Mācību līmeni, veidu un biežumu, tostarp specializētas apmācības saņemšanu, jānosaka, ņemot vērā ierēdņa saskarsmes ar cietušajiem apjomu un raksturu, kā arī jo īpaši to, vai tiem ir saskarsme ar īpašām cietušo grupām.

Mācībās jāietver jautājumi, kas ierēdņiem palīdzēs pret cietušajiem izturēties ar cieņu, identificēt aizsardzības vajadzības un sniegt atbilstošu informāciju, lai palīdzētu cietušajiem tikt galā ar tiesvedību un izmantot savas tiesības. Mācībās jāietver tādi jautājumi kā nozieguma negatīvo seku uz cietušajiem un turpmākas viktimizācijas riska apzināšanās; spējas un zināšanas, tostarp īpaši līdzekļi un tehnika, kas nepieciešama, lai palīdzētu cietušajiem un mazinātu uz tiem atstātās sekas jo īpaši sakarā ar turpmāko viktimizāciju; iebiedēšanas atpazīšana un nepieļaušana, draudi un kaitējums cietušajiem; tādu pakalpojumu pieejamība, kas nodrošina cietušo īpašajām vajadzībām atbilstošu informāciju un atbalstu; iespējas, kā šiem pakalpojumiem piekļūt.

Papildus šis pants nosaka, lai personas, kuras sniedz cietušajiem atbalstu vai atjaunojošās justīcijas pakalpojumus, ir apmācītas atbilstošā līmenī un pret cietušajiem izturētos ar cieņu un objektīvi, kā arī savus pakalpojumus sniegtu atbilstoši profesionāliem standartiem.

4. SUBSIDIARITĀTES PRINCIPS

Šī priekšlikuma uzdevumu dalībvalstis nevar apmierinoši izpildīt vienas pašas, jo priekšlikuma nolūks ir sekmēt uzticēšanos starp tām, tādēļ ir svarīgi vienoties par kopējiem minimuma standartiem, kas ir spēkā visā Eiropas Savienībā. Priekšlikums tuvinās dalībvalstu pamatnoteikumus par noziegumos cietušo tiesībām, atbalstu un aizsardzību ar nolūku nodrošināt savstarpēju uzticēšanos.

Turklāt, attiecībā uz ievērojamu skaitu ES pilsoņu, kas dzīvojot, strādājot un ceļojot Eiropas Savienībā, kļūst par noziegumu upuriem ārvalstīs, pastāv ievērojams viktimizācijas pārobežu elements. Personām šādās situācijās var būt sevišķi grūti izmantot savas tiesības, un kriminālprocess var tām radīt papildu slogu. Pilsoņiem jābūt iespējai paļauties uz noteiktu minimuma līmeņa tiesību piemērošanu visā ES.

Tādēļ priekšlikumā ievērots subsidiaritātes princips.

5. PROPORCIONALITĀTES PRINCIPS

Priekšlikumā ievērots proporcionālītātes princips tādā mērā, ka tas nepārsniedz minimumu, kas nepieciešamas, lai sasniegtu izvirzītos uzdevumus Eiropas līmenī un to, kas nepieciešams šā mērķa sasniegšanai.

Priekšlikums

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA

ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimuma standartus

EIROPAS PARLAMENTS UN EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši

tā 82. panta 2. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu,

pēc tiesību akta projekta nosūtīšanas valstu parlamentiem,

ņemot vērā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu,²⁰

ņemot vērā Reģionu komitejas atzinumu,²¹

rīkojoties saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru,

tā kā:

- (1) Eiropas Savienība ir sev noteikusi mērķi saglabāt un attīstīt brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, kuras pamatā ir tiesu lēmumu krimināllietās un civillietās savstarpēja atzīšana.
- (2) Eiropas Savienība ir apņēmusies aizsargāt noziegumos cietušos un izveidot minimuma standartus un ir pieņēmusi Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (2001. gada 15. marts) par cietušo statusu kriminālprocesā. Saskaņā ar Stokholmas programmu, ko Eiropas Padome pieņēmusi savā sanāksmē 2009. gada 10. un 11. decembrī, Komisija un dalībvalstis ir aicinātas izpētīt, kā var uzlabot tiesību aktus un praktiskos atbalsta pasākumus cietušo aizsardzībai.
- (3) Eiropas Parlamenta 2009. gada 26. novembra rezolūcijā par vardarbības pret sievietēm izskaušanu visas dalībvalstis ir aicinātas uzlabot tiesību aktus un politiku, lai cīnītos pret visa veida vardarbību pret sievietēm, un rīkotos, lai novērstu cēloņus vardarbībai pret sievietēm, sākot ar profilakses pasākumu izmantošanu, kā arī Eiropas Savienības dalībvalstis ir aicinātas garantēt visiem noziegumos cietušajiem tiesības uz palīdzību un atbalstu.

---

²⁰ OV C [...], [...], [...]. lpp.

²¹ OV C [...], [...], [...]. lpp.

- (4) Līguma 82. panta 2. punkts nosaka dalībvalstīs piemērojamus minimālos noteikumus, lai veicinātu tiesas spriedumu un lēmumu savstarpēju atzīšanu, kā arī policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, kam ir pārrobežu aspekts. 82. panta 2. punkta c) apakšpunktā minētas „nozieguma upuru tiesības” kā viena no jomām, kur var izveidot minimuma noteikumus.
- (5) Noziegums ir ļaundarība pret sabiedrību, kā arī cietušo individuālo tiesību pārkāpšana. Attiecīgi pret cietušajiem jāizturas ar cieņu, iejūtīgi un profesionāli, kad tie nonāk saskarsmē ar jebkuru valsts iestādi, cietušo atbalsta pakalpojumu vai atjaunojošās justīcijas pakalpojumu, ņemot vērā to individuālo situāciju un neatliekamās vajadzības, vecumu, dzimumu, invaliditāti un brieduma līmeni, kā arī pilnībā cienot to fizisko, garīgo un tikumisko integritāti. Cietušie ir jāaizsargā no turpmākas un atkārtotas viktimizācijas un iebiedēšanas, jāsniedz piemērots atbalsts, kas sekmētu to atlabšanu, un jānodrošina pietiekama piekļuve tiesu sistēmai.
- (6) Šīs direktīvas mērķis ir grozīt un paplašināt Pamatlēmuma 2001/220/TI noteikumus. Tā kā veicamie grozījumi ir ievērojami skaita un rakstura ziņā, Pamatlēmums skaidrības labad ir jāaizstāj pilnībā.
- (7) Šajā direktīvā ir ņemtas vērā pamattiesības un principi, kas ir atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Īpaši tā cenšas veicināt tiesības uz cieņu, dzīvību, fizisku un garīgu veselību, privāto un ģimenes dzīvi, tiesības uz īpašumu, bērnu, veco cilvēku un cilvēku ar invaliditāti tiesības, kā arī tiesības uz taisnīgu tiesu.
- (8) Šī direktīva nosaka minimuma noteikumus. Dalībvalstis var paplašināt direktīvā noteiktās tiesības, lai nodrošinātu augstāku aizsardzības līmeni.
- (9) personu uzskata par cietušo, neskatoties uz to, vai nodarījuma izdarītājs ir identificēts, aizturēts, apsūdzēts vai notiesāts, un neatkarīgi no radnieciskām attiecībām starp nodarījuma izdarītāju un cietušo. Arī cietušā ģimenes locekļi ir cietuši nozieguma rezultātā, un jo īpaši miruša cietušā ģimenes locekļi, kam ir likumīga interese par kriminālprocesu. Tādēļ arī šādi netieši cietušie drīkst izmantot šajā direktīvā noteikto aizsardzību. Cietušajiem ir nepieciešams atbilstošs atbalsts un palīdzība jau pirms ziņošanas par noziegumu. Šāds atbalsts var būt nozīmīgs gan cietušā atlabšanai, gan, pieņemot lēmumu galu galā ziņot par noziegumu.
- (10) Sniedzot informāciju, jānorāda pietiekami sīka informācija, lai nodrošinātu cieņpilnu attieksmi pret cietušo un cietušais varētu pieņemt informētus lēmumus par savu dalību tiesvedībā un par savu tiesību izmantošanu. Tādēļ jo īpaši svarīga ir informācija, kas cietušajam ļauj uzzināt par tiesvedības pašreizējo statusu un tās gaitu. Tas tāpat attiecas arī uz informāciju, kas cietušajam ļauj pieņemt lēmumu par to, vai pieprasīt lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārskatīšanu.
- (11) Valsts iestāžu, cietušo atbalsta un atjaunojošās justīcijas pakalpojumu sniegtā informācija un ieteikumi jānodrošina pēc iespējas dažādos veidos, lai cietušais tos saprastu. Tāpat ir jānodrošina, lai cietušo varētu saprast tiesvedības laikā. Tādēļ ir jāņem vērā cietušā zināšanas tajā valodā, kas izmantota informācijas sniegšanai, vecums, briedums, intelektuālās un emocionālās spējas, lasītprasmes un rakstītprasmes līmenis, kā arī garīgie vai fiziskie traucējumi, piemēram, tādi, kas ir saistīti ar redzi vai dzirdi. Tāpat kriminālprocesa laikā jāņem vērā arī cietušā ierobežotās spējas paziņot informāciju.

- (12) Taisnīgu tiesu nevar nodrošināt, ja cietušais nevar pienācīgi paskaidrot nozieguma, par kuru upuri kļuvis, apstākļus un sniegt liecību, kas saprotama kompetentām iestādēm. Tāpat ir svarīgi nodrošināt cieņpilnu attieksmi pret cietušo un cietušajam garantēt piekļuvi savām tiesībām. Tādēļ vienmēr cietušā nopratināšanas laikā un viņu dalībai tiesas sēdē ir jānodrošina bezmaksas tulkošana. Attiecībā uz citiem kriminālprocesa aspektiem tulkošanas un tulkojumu nepieciešamība var būt atšķirīga atkarībā no konkrētām problēmām, cietušā statusa un iesaistīšanās tiesvedībā, kā arī no tā īpašajām tiesībām. Šādos citos gadījumos tulkošanu un tulkojumus nodrošina tikai tādā mērā kā nepieciešams, lai cietušie varētu izmantot savas tiesības.
- (13) Atbalstam, ko sniedz valsts vai nevalstiskās organizācijas, jābūt pieejamam no nozieguma izdarīšanas brīža, kā arī visa kriminālprocesa laikā un arī pēc šī procesa atbilstoši cietušā vajadzībām. Atbalsts jāsniedz dažādos veidos bez pārmērīgām formalitātēm, nodrošinot pietiekamu ģeogrāfisko izplatību, lai visiem cietušajiem būtu iespējams piekļūt šiem pakalpojumiem. Atsevišķām cietušo grupām, piemēram, cietušajiem no seksuālas vardarbības, dzimuma, rasu naida vai citiem aizspriedumu noziegumiem vai terora aktos cietušajiem var būt nepieciešami specializēti atbalsta pakalpojumi, ņemot vērā noziegumu, par kuru upuriem tie kļuvuši, īpašo raksturu.
- (14) Lai arī atbalsta sniegšana nedrīkst būt atkarīga no tā, vai cietušais iesniedz sūdzību par nodarījumu kompetentai iestādei, piemēram, policijai, šāda iestāde bieži vien ir vispiemērotākā vieta, kurā cietušos informē par atbalsta iespējamību. Tādēļ dalībvalstīm iesaka izveidot piemērotus apstākļus, lai ļautu cietušos nosūtīt cietušo atbalsta pakalpojumu izmantošanai, tostarp nodrošinot datu aizsardzības prasību ievērošanu.
- (15) Lēmuma par lietas neierosināšanu pārskatīšanu jāveic citai personai vai iestādei, nevis tai, kas pieņēma sākotnējo lēmumu. Šādas pārskatīšanas mehānismi vai procedūras ir jāpiemēro saskaņā ar valsts tiesību aktiem.
- (16) Atjaunojošās justīcijas pakalpojumi, kas ietver, piemēram, cietušā – likumpārkāpēja mediāciju, ģimenes grupu pārrunas un sprieduma izpildes grupas, var cietušajam sniegt lielu labumu, taču to laikā nepieciešama aizsardzība, lai nepieļautu turpmāku viktimizāciju. Tādēļ, lai sniegtu pakalpojumus, vispirms jāņem vērā cietušā intereses un vajadzības, mazinot cietušajam nodarīto kaitējumu un nepieļaujot turpmāku kaitējumu. Tas arī nozīmē, ka, nosūtot lietu uz atjaunojošo procesu un to veicot, ir jāņem vērā tādi faktori kā spēka nesamērīgums, kā arī vecums, briedums vai intelektuālās spējas, kas varētu ierobežot vai mazināt cietušā spējas izdarīt informētu izvēli vai varētu negatīvi ietekmēt pozitīvu iznākumu cietušajam. Lai gan privātās apsūdzības procesi parasti ir konfidenciāli, ja vien puses nav vienojušās citādi, dažus faktorus, piemēram, procesa laikā izteiktus draudus, var uzskatīt par izpaužamiem sabiedrības interesēs.
- (17) Daži cietušie kriminālprocesa laikā ir īpaši neaizsargāti no turpmākas un atkārtotas viktimizācijas un iebiedēšanas, ko veic likumpārkāpējs vai tā līdzdalībnieki. Šādu neaizsargātību vispārīgi var noteikt pēc cietušā individuālajām iezīmēm un pēc pastrādātā nozieguma veida vai rakstura. Tādejādi dažas cietušo grupas, piemēram, bērni, personas ar invaliditāti, seksuālās vardarbības un cilvēku tirdzniecības upuri, vairumā gadījumu ir neaizsargāti pret turpmāku viktimizāciju un tiem ir nepieciešami īpaši aizsardzības pasākumi. Piekļuvi šādiem aizsardzības pasākumiem var ierobežot tikai izņēmuma gadījumos, piemēram, līdzsvarojot apsūdzētās vai aizdomās turētās

personas pamattiesības vai pēc cietušā vēlēšanās. Gadījumos ar cilvēku tirdzniecību un seksuālu vardarbību pret bērniem, un bērnu seksuālu izmantošanu, kā arī bērnu pornogrāfiju, ja specifiski un sīkāk izstrādāti noteikumi jau ir iekļauti citos dokumentos, kas jau ir pieņemti vai par kuriem pašlaik notiek apspriešanās, šī direktīva neattiecas uz tiem pašiem jautājumiem.

- (18) Ārpus šīm kategorijām, taču, arī pamatojoties uz individuālajām iezīmēm un noziegumu, jebkura persona var būt neaizsargāta. Šādu neaizsargātību var efektīvi identificēt, tikai veicot individuālu novērtējumu, ko pēc iespējas agrāk veic personas, kuru uzdevums ir ieteikt aizsardzības pasākumus. Šādā novērtējumā jo īpaši jāņem vērā vecums, dzimums vai dzimuma identitāte, etniskā piederība, rase, reliģija, seksuālā orientācija, veselības stāvoklis, invaliditāte, saziņas grūtības, radniecība vai atkarība no aizdomās turētās vai apsūdzētās personas, iepriekšēja nozieguma pieredze, nozieguma veids vai raksturs, piemēram, organizētā noziedzība, terorisms vai aizspriedumu noziegumi un tas, vai cietušais ir ārvalstnieks. Veicot novērtējumu, terorismā cietušiem nepieciešama īpaša uzmanība, ņemot vērā terora aktu dažādību, sākot ar masu terora aktiem līdz pat mērķtiecīgiem terora aktiem pret konkrētiem indivīdiem.
- (19) Cietušajiem, kuri identificēti kā neaizsargāti, ir jāpiedāvā atbilstoši pasākumi, kas tos aizsargātu kriminālprocesa laikā. Šādu pasākumu raksturs un apjoms jānosaka individuālā novērtējuma laikā, pārrunās ar cietušo un atbilstoši tiesas kompetences noteikumiem. Galvenais faktors, nosakot, vai cietušajam ir nepieciešams konkrēts aizsardzības pasākums, ir cietušā bažas un bailes attiecībā uz tiesvedību.
- (20) Piemērojot šīs direktīvas noteikumus, pirmkārt jāņem vērā bērna intereses saskaņā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartu un 1989. gada ANO Konvenciju par bērna tiesībām.
- (21) Piemērojot šīs direktīvas noteikumus, dalībvalstīm jānodrošina, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā izmantot šajā direktīvā noteiktās tiesības līdzvērtīgi ar pārējiem un atbilstoši ANO Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām, jo īpaši Konvencijas noteikumiem par tiesībām uz vienlīdzību likuma priekšā, vienādu tiesu pieejamību, tiesībām piekļūt informācijai un uz telpu pieejamību, kā arī brīvību no necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes un brīvību no vardarbības un ļaunprātīgas izmantošanas.
- (22) Nepieciešams ierobežot tālākas viktimizācijas risku, ko rada likumpārkāpējs vai kas rodas, piedaloties kriminālprocesā, un to var izdarīt, veicot tiesvedību saskaņoti un ar cieņu pret cietušajiem, ļaujot izveidot uzticības saikni ar strādājošajiem iestādē. Saskarsmei iestādēs jābūt pēc iespējas vieglākai, vienlaicīgi ierobežojot cietušā nevajadzīgu saskarsmi ar ierēdņiem, piemēram, ierakstot iztaujāšanu video un ļaujot ierakstu izmantot tiesvedībā. Ierēdņiem jābūt pieejamam pēc iespējas plašākam līdzekļu klāstam, kas nepieļautu cietušo ciešanas tiesvedības laikā, kas jo īpaši var rasties no vizuāla kontakta ar likumpārkāpēju, tā ģimeni, līdzdalībniekiem vai sabiedrības locekļiem. Šajā saistībā dalībvalstis tiek rosinātas ieviest reāli īstenojamus un attiecīgos gadījumos praktiskus pasākumus, kas ļauj tiesas ēkās paredzēt atsevišķas uzgaidāmās telpas cietušajiem. Cietušā privātās dzīves aizsardzība var būt svarīgs veids, kā nepieļaut turpmāku viktimizāciju, un to var panākt ar dažādiem līdzekļiem, tostarp, neizpaužot vai ierobežojot informācijas atklāšanu par cietušā identitāti un

uzturēšanās vietu. Šāda aizsardzība, tostarp vārda neizpaušana, jo īpaši svarīga ir cietušajiem bērniem.

- (23) Ja saskaņā ar šo direktīvu bērnam jāieceļ aizbildnis un/vai pārstāvis, tā var būt viena un tā pati persona vai arī juridiska persona, struktūra vai iestāde.
- (24) Visiem valsts ierēdņiem, kuri var nonākt saskarsmē ar cietušajiem, ir jābūt apmācītiem, lai identificētu un apmierinātu cietušo vajadzības. Mācībām jābūt gan sākotnējām, gan nepārtrauktām, kā arī tām ir jābūt atbilstošām atkarībā no kontakta līmeņa ar cietušajiem. Ja nepieciešams, ir jāiekļauj arī specializētas mācības.
- (25) Dalībvalstīm jāiedrošina un cieši jāsadarbojas ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, tostarp ar atzītām un aktīvām nevalstiskajām organizācijām, kas strādā ar noziegumos cietušajiem; konkrēti, piedaloties politikas iniciatīvu izstrādē, informācijas un izpratnes vairošanas kampaņās, pētniecības un izglītības programmās un mācībās, kā arī, uzraugot un novērtējot tādu pasākumu ietekmi, kas paredzēti, lai atbalstītu un aizsargātu noziegumos cietušos.
- (26) Izvirzīto mērķi izveidot kopējos obligātos standartus dalībvalstis apmierinoši nevar sasniegt, rīkojoties vienas pašas valsts, reģionālajā vai vietējā līmenī, bet tā vietā tos varētu labāk sasniegt ES līmenī mērķa mēroga un potenciālās ietekmes dēļ, dalībvalstis var pieņemt pasākumus atbilstoši subsidiaritātes principam, kas minēts Līguma par Eiropas Savienību 5. pantā. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu direktīva nepārsniedz to, kas ir vajadzīgs, lai sasniegtu šo mērķi.
- (27) Apstrādātie personas dati, īstenojot šo Pamatlēmumu, ir jāaizsargā saskaņā ar Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI (2008. gada 27. novembris) par tādu personas datu aizsardzību, ko apstrādā, policijas un tiesu iestādēm sadarbojoties krimināllietās²², un saskaņā ar principiem, kas noteikti 1981. gada 28. janvāra Eiropas Padomes Konvencijā par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi, ko ir ratificējušas visas dalībvalstis.
- (28) Šī direktīva neskar plašākus noteikumus, kas ietverti citos ES aktos, kas īpašā veidā regulē sevišķi neaizsargātu cietušo specifiskās vajadzības.
- (29) [Saskaņā ar 1., 2., 3. un 4. pantu Protokolā par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju jautājumā par brīvības, drošības un taisnīguma telpu, kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību, Apvienotā Karaliste un Īrija ir informējušas par savu vēlmi piedalīties šīs direktīvas pieņemšanā un piemērošanā] VAI [neierobežojot 4. pantu Protokolā par Apvienotās Karalistes un Īrijas nostāju jautājumā par brīvības, drošības un taisnīguma telpu, kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību, Apvienotā Karaliste un Īrija nepiedalīsies šīs direktīvas pieņemšanā, un tādējādi šī direktīva nav tām saistoša un uz tām neattiecas]²³.

---

²² OV L 350, 30.12.2008., 60. lpp.

²³ Galīgais šī apsvēruma formulējums direktīvā būs atkarīgs no Apvienotās Karalistes un Īrijas faktiskās nostājas saskaņā ar protokola (Nr. 21) noteikumiem.

- (30) Saskaņā ar 1. un 2. pantu Protokolā par Dānijas nostāju, kas pievienots Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību, Dānija nepiedalās šīs direktīvas pieņemšanā, un tādējādi šī direktīva nav tai saistoša un uz to neattiecas,

IR PIENĒMUSI ŠO DIREKTĪVU.

1. nodaļa

IEVADA NOTEIKUMI

1. pants

Mērķi

Šīs direktīvas mērķis ir nodrošināt, lai visi noziegumos cietušie saņemtu piemērotu aizsardzību un atbalstu un varētu piedalīties kriminālprocesā, kā arī tiktu atzīti un pret tiem attiektos ar cieņu, iejūtīgi un profesionāli, bez jebkādas diskriminācijas visa veida saskarsmē ar jebkuru valsts iestādi, cietušo aizsardzības vai atjaunojošās justīcijas pakalpojumu sniedzēju.

2. pants

Definīcijas

Šajā direktīvā

- a) „cietušais” ir
  - i) fiziska persona, kam nodarīts kaitējums, tostarp fizisks vai morāls kaitējums, morālas ciešanas vai mantisks kaitējums, ko tieši izraisījis noziedzīgs nodarījums;
  - ii) tādas personas ģimenes locekļi, kuras nāvi ir izraisījis noziedzīgs nodarījums;
- b) „ģimenes locekļi” ir laulātais, neregistrēts partneris, registrēts partneris, radnieki tiešā līnijā, brāļi un māsas un cietušā apgādājamie;
- c) „neregistrēts partneris” ir persona, kas dzīvo kopā ar cietušo stabili un ilgstoši, taču attiecības nav reģistrētas oficiāli;
- d) „registrēts partneris” ir partneris, ar kuru cietušais ir noslēdzis reģistrētas partnerattiecības, pamatojoties uz dalībvalsts tiesību aktiem;
- e) „atjaunojošās justīcijas pakalpojumi” ir pakalpojumi, kuru nolūks ir samierināt cietušo un apsūdzēto, cenšoties panākt brīvprātīgu vienošanos starp tiem par to, kā atlīdzināt kaitējumu, ko radījis nodarījums;
- f) „bērns” ir jebkura persona, kura ir jaunāka par 18 gadiem;

- g) „persona ar invaliditāti” ir persona, kurai ir fiziskie, garīgie, intelektuālie vai maņu orgānu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var traucēt pilnīgai un efektīvai dalībai sabiedrībā uz vienlīdzīgiem pamatiem ar citiem.

2. nodaļa

INFORMĀCIJAS SNIEGŠANA UN ATBALSTS

3. pants

Tiesības saņemt informāciju pirmajā kontakta reizē ar kompetento iestādi

Dalībvalstis nodrošina, ka cietušais saņem turpmāk norādīto informāciju bez nevajadzīgas kavēšanās pirmajā kontakta reizē ar iestādi, kas ir kompetenta saņemt sūdzību par noziedzīgu nodarījumu:

- a) kur un kā viņš var ziņot par noziedzīgu nodarījumu;
- b) dienestu vai organizāciju dati, kur viņš var vērsties pēc atbalsta;
- c) kāda veida atbalstu viņš var saņemt;
- d) procedūras pēc ziņojuma par nodarījumu iesniegšanas un viņa loma saistībā ar šādām procedūrām;
- e) kā un kādos apstākļos viņš var saņemt aizsardzību;
- f) kādā apjomā un atbilstoši kādiem noteikumiem viņš ir tiesīgs saņemt juridisku konsultāciju, juridisko palīdzību vai jebkura cita veida konsultāciju;
- g) kādā apjomā un atbilstoši kādiem noteikumiem viņš ir tiesīgs saņemt kompensāciju, ietverot termiņus pieteikuma iesniegšanai;
- h) ja viņš ir citas dalībvalsts iedzīvotājs, kādi īpaši pasākumi viņam ir pieejami savu interešu aizsardzībai;
- i) procedūras sūdzību iesniegšanai, ja netiek ievērotas viņa tiesības;
- j) kontaktinformācija saziņai par viņa lietu.

4. pants

Tiesības saņemt informāciju par savu lietu

1. Visas dalībvalstis nodrošina, ka cietušais ir informēts par savām tiesībām saņemt turpmāk norādīto informāciju par savu lietu un saņemt šādu informāciju, ja ir izteicis tādu vēlmi:
  - a) jebkuru lēmumu, ietverot arī šāda lēmuma pamatojumu, ar ko izbeidz kriminālprocesu, kas tika uzsākts pēc cietušā iesniegtas sūdzības par

noziedzīgu nodarījumu, piemēram, lēmumu neturpināt vai izbeigt izmeklēšanu vai kriminālvajāšanu vai tiesas galīgo spriedumu, ietverot piespriesto sodu;

- b) informāciju, kas cietušajam ļauj uzzināt par kriminālprocesa gaitu, kas uzsākts cietušā iesniegtās sūdzības par noziedzīgu nodarījumu rezultātā, izņemot atsevišķus gadījumus, kad tas var negatīvi ietekmēt lietas pienācīgu izskatīšanu;
  - c) tiesas sēdes laiku un vietu.
- 2. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajam piedāvā iespēju saņemt paziņojumu par tās personas atbrīvošanu no apcietinājuma, kas apsūdzēta vai notiesāta par nodarījumiem, kas saistīti ar cietušo. Cietušais saņem šādu informāciju, ja ir izteicis šādu vēlmi.
  - 3. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušais, kas ir paziņojis, ka nevēlas saņemt informāciju, kas norādīta 1. un 2. punktā, nesaņem šādu informāciju.

5. pants

Tiesības saprast un būt saprastam

Dalībvalstis veic pasākumus, lai garantētu, ka cietušais saprot informāciju un ir saprasts saskarsmē ar valsts iestāžu ierēdņiem kriminālprocesā, tostarp arī tad, ja šādas iestādes sniedz informāciju.

6. pants

Tiesības uz tulkojumu

- 1. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajam, kas nesaprot vai nerunā valodā, kurā notiek attiecīgais kriminālprocess, ja cietušais to vēlas, nodrošina bezmaksas tulkošanu iztaujāšanas vai nopratināšanas laikā kriminālprocesa gaitā izmeklēšanas un tiesu iestādēs, tostarp policijas nopratināšanas laikā, kā arī tulkošanu viņu dalībai tiesas sēdēs un visās nepieciešamajās starposma sēdēs.
- 2. Lai cietušais varētu izmantot savas tiesības kriminālprocesa laikā, dalībvalstis nodrošina, ka visos citos gadījumos un pēc cietušā pieprasījuma tulkošana ir pieejama bez maksas atbilstoši cietušā vajadzībām un lomai šajā procesā.
- 3. Vajadzības gadījumā var izmantot sakaru tehnoloģijas, piemēram, videokonferences, tālruni vai internetu, ja vien cietušā pienācīgai tiesību izmantošanai vai tiesvedības izpratnei nav nepieciešama tulka klātbūtne.
- 4. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušais, kas nesaprot vai nerunā valodā, kurā notiek attiecīgais kriminālprocess, ja to vēlas, saņem turpmāk norādītās informācijas bezmaksas tulkojumu tādā apjomā, kādā tā ir pieejama cietušajam:
  - a) sūdzība par noziedzīgo nodarījumu kompetentai iestādei;

- b) jebkurš lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu saistībā ar noziedzīgu nodarījumu, par ko ziņojis cietušais, ietverot vismaz kopsavilkumu šāda lēmuma pamatojumam;
  - c) informācija, kas ir svarīga cietušā tiesību izmantošanai kriminālprocesa laikā, atbilstoši cietušā vajadzībām un lomai šajā procesā.
5. Dalībvalstis nodrošina, ka ir izveidota procedūra vai mehānisms, lai noteiktu, vai cietušais saprot un runā valodā, kurā notiek kriminālprocess, un vai tam nepieciešams tulkojums un tulka palīdzība.
6. Dalībvalstis nodrošina, ka atbilstoši valsts tiesību aktos noteiktajām procedūrām cietušajam ir tiesības apstrīdēt lēmumu, kurā noteikts, ka tulkošana vai tulkojums nav nepieciešams, kā arī nodrošina, ka tulkošanas gadījumā pastāv iespēja iesniegt sūdzību par tulkošanas kvalitāti, ja tā ir nepietiekama savu tiesību izmantošanai vai tiesvedības izpratnei.

7. pants

Tiesības uz cietušo aizsardzības pakalpojumiem

1. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajam un viņa ģimenes locekļiem atbilstoši viņu vajadzībām ir pieejami bezmaksas, konfidenciāli cietušo atbalsta pakalpojumi.
2. Šādi pakalpojumi nodrošina vismaz:
- a) informāciju, ieteikumus un atbalstu, kas attiecas uz cietušo tiesībām, tostarp informāciju par piekļuvi valsts kompensācijas sistēmām attiecībā uz ievainojumiem, kas radušies nozieguma rezultātā, kā arī informāciju par to lomu kriminālprocesā, tostarp par sagatavošanos tiesas procesa apmeklēšanai;
  - b) informāciju par piemērotiem specializētiem pakalpojumiem vai nosūtīšanu uz tiem;
  - c) emocionālo un psiholoģisko atbalstu;
  - d) ieteikumus par finansiālajiem un praktiskajiem jautājumiem, kas radušies pēc nozieguma.
3. Dalībvalstis veicina cietušo nosūtīšanu uz cietušo atbalsta pakalpojumiem, ko veic iestāde, kas saņēma sūdzību, un citas atbilstošas iestādes.
4. Dalībvalstis sekmē specializēto atbalsta pakalpojumu izveidošanu vai attīstību papildus vispārīgiem cietušo atbalsta pakalpojumiem.

3. nodaļa

PIEDALĪŠANĀS KRIMINĀLPROCESĀ

8. pants
Cietušo tiesības saņemt sūdzības apliecinājumu

Dalībvalstis nodrošina, ka cietušais saņem rakstisku apliecinājumu par sūdzību, ko tas iesniedzis atbilstošā dalībvalsts iestādē.

9. pants
Tiesības liecināt

Dalībvalstis nodrošina, ka cietušais var liecināt kriminālprocesā un iesniegt pierādījumus.

10. pants
Tiesības, ja tiek pieņemts lēmums izbeigt kriminālprocesu

1. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušajiem būtu tiesības pieprasīt lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārskatīšanu.
2. Dalībvalstis nodrošina, lai cietušajiem būtu sniegta pietiekama informācija, kas ļautu pieņemt lēmumu, vai pieprasīt lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārskatīšanu.

11. pants
Tiesības uz aizsardzību mediācijas un citu atjaunojošās justīcijas pakalpojumu kontekstā

1. Dalībvalstis izveido standartus, lai aizsargātu cietušo no iebiedēšanas vai turpmākas viktimizācijas, un tos piemēro mediācijas vai citu atjaunojošās justīcijas pakalpojumu laikā. Šādi standarti ietver vismaz turpmāk minēto:
  - a) mediāciju vai atjaunojošās justīcijas pakalpojumus drīkst izmantot tikai tad, ja tie ir cietušā interesēs, kā arī, pamatojoties uz brīvu un informētu piekrišanu; šādu piekrišanu drīkst atsaukt jebkurā laikā;
  - b) pirms piekrišanas piedalīties šajā procesā cietušajam sniedz pilnīgu un objektīvu informāciju par procesu un iespējamiem iznākumiem, kā arī informāciju par procedūrām jebkuras vienošanās izpildes uzraudzībai;
  - c) aizdomās turētā vai apsūdzētā persona, vai likumpārkāpējs ir uzņēmis atbildību par savu rīcību;
  - d) visas vienošanās ir jāveic brīvprātīgi, un tās ir jāņem vērā turpmākā kriminālprocesā;
  - e) pārrunām mediācijā vai atjaunojošās justīcijas procesos, ja tās nav veiktas publiski, jābūt konfidencialām, un tās nedrīkst pēc tam izpaust, izņemot gadījumu, ja abas puses ir piekritušas vai ja to pieprasa valsts tiesību akti saistībā ar sevišķām sabiedrības interesēm.
2. Dalībvalstis sekmē lietu nosūtīšanu mediācijas vai atjaunojošās justīcijas pakalpojumiem, tostarp, izveidojot protokolus par nosūtīšanas nosacījumiem.

12. pants
Tiesības uz juridisko palīdzību

Dalībvalstis nodrošina, lai cietušajam atbilstoši valsts tiesību aktos noteiktajām procedūrām ir piekļuve juridiskajai palīdzībai, ja kriminālprocesā tiem ir lietas dalībnieka statuss.

13. pants
Tiesības saņemt atlīdzību par izdevumiem

Dalībvalstis atbilstoši valsts tiesību aktos noteiktajām procedūrām dod cietušajam, kas piedalās kriminālprocesā, iespēju saņemt atlīdzību par izdevumiem, kas radušies sakarā ar piedalīšanos kriminālprocesā, tostarp saistībā ar tiesas procesa apmeklēšanu.

14. pants
Tiesības atgūt īpašumu

Dalībvalstis nodrošina, ka cietušajam piederošo atgūstamo īpašumu, kas izņemts kriminālprocesa gaitā, atdod viņiem bez kavēšanās, ja vien tas nav vajadzīgs kriminālprocesa nolūkā.

15. pants
Tiesības uz lēmumu saņemt kompensāciju no likumpārkāpēja kriminālprocesa gaitā

1. Dalībvalstis nodrošina, ka kriminālprocesa gaitā cietušajam ir tiesības saprātīgā laika posmā saņemt lēmumu par kompensāciju no apsūdzētā.

Pirmo apakšpunktu nepiemēro gadījumos, kad valsts tiesību aktos paredzēts, ka atlīdzība vai kompensācija piešķirama citā veidā.
2. Dalībvalstis veic pasākumus, lai mudinātu likumpārkāpējus sniegt cietušajiem atbilstošu kompensāciju.

16. pants
Cietušā, kas ir citas dalībvalsts iedzīvotājs, tiesības

1. Dalībvalstis nodrošina, ka tās kompetentās iestādes var veikt atbilstošus pasākumus, lai līdz minimumam samazinātu grūtības, kas radušās sakarā ar to, ka cietušais ir citas, nevis tās valsts, kur noticis nodarījums, iedzīvotājs, jo īpaši attiecībā uz procesa organizēšanu. Šim nolūkam iestādēm dalībvalstīs, kurās notika noziegums, jo īpaši būtu jāspēj:
  - saņemt cietušā liecību tūlīt pēc sūdzības par noziedzīgu nodarījumu iesniegšanas atbilstošā iestādē;
  - pēc iespējas vairāk piemērot noteikumus par videokonferencēm un telefonkonferencēm, kas paredzēti 2000. gada 29. maija Konvencijā par Eiropas Savienības dalībvalstu savstarpējo palīdzību krimināllietās attiecībā uz liecību iegūšanu no cietušajiem, kuri dzīvo ārzemēs.

2. Dalībvalstis nodrošina, ka cietušie, kuri cietuši noziedzīgā nodarījumā citās dalībvalstīs, nevis savā dzīvesvietas valstī, varētu iesniegt sūdzību savas dzīvesvietas valsts kompetentajām iestādēm, ja to nav spējuši izdarīt dalībvalstī, kurā notika nodarījums, vai smaga nodarījuma gadījumā, ko nosaka saskaņā ar valsts tiesību aktiem, nav vēlējušies to darīt.
3. Neierobežojot tās dalībvalsts jurisdikciju, kura ir saņēmusi sūdzību, kompetentā iestāde, kurai iesniegta sūdzība, tūlīt pārsūta sūdzību kompetentajai iestādei teritorijā, kurā izdarīts noziedzīgais nodarījums.

4. nodaļa

CIETUŠO NEAIZSARGĀTĪBAS ATPAZĪŠANA UN CIETUŠO AIZSARDZĪBA

17. pants

Tiesības uz aizsardzību

1. Dalībvalstis nodrošina, ka ir pieejami pasākumi, lai aizsargātu cietušo un viņa ģimenes locekļus no atreibības, iebiedēšanas, atkārtotas vai turpmākas viktimizācijas.
2. Pasākumi, kas norādīti 1. punktā jo īpaši ietver procedūras cietušā un viņa ģimenes locekļu fiziskai aizsardzībai, līdzekļus, lai nodrošinātu izvairīšanos no kontakta starp likumpārkāpēju un cietušo telpās, kur notiek kriminālprocess, kā arī līdzekļus, lai mazinātu psiholoģiskā vai emocionālā kaitējuma risku cietušajam nopratināšanas vai liecināšanas laikā un sniegtu drošību un cieņu.

18. pants

Neaizsargāta cietušā identificēšana

1. Šajā direktīvā šādu kategoriju cietušos uzskata par neaizsargātiem cietušo individuālo iezīmju dēļ:
  - a) bērni;
  - b) personas ar invaliditāti.
2. Šajā direktīvā šādu kategoriju cietušos uzskata par neaizsargātiem nozieguma, par kura upuriem cietušie kļuvuši, rakstura vai veida dēļ:
  - a) seksuālās vardarbības upuri;
  - b) cilvēku tirdzniecības upuri.
3. Dalībvalstis nodrošina, ka visi pārējie cietušie savlaicīgi saņem individuālu novērtējumu atbilstoši valsts procedūrām, lai noteiktu, vai cietušais ir neaizsargāts pret turpmāku viktimizāciju vai iebiedēšanu savu individuālo iezīmju dēļ vai nozieguma apstākļu vai veida, vai rakstura dēļ.

4. Dalībvalstis nodrošina, ka neaizsargāts cietušais, kas identificēts 1., 2. un 3. punktā, savlaicīgi saņem individuālu novērtējumu atbilstoši valsts procedūrām, lai noteiktu, kādus pasākumus, kas norādīti 21. un 22. pantā, cietušais var izmantot. Šādā novērtējumā ņem vērā neaizsargāta cietušā vēlmes, tostarp to, ka cietušais nevēlas izmantot šādus īpašos pasākumus.
5. Novērtējuma apjomu var pielāgot atbilstoši nozieguma smagumam un cietušajam nodarītā redzamā kaitējuma apmēram.

19. pants

Tiesības izvairīties no kontakta starp cietušo un likumpārkāpēju

Dalībvalstis pakāpeniski izveido nepieciešamos apstākļus, kas ļauj izvairīties no kontakta starp cietušo un apsūdzētajām vai aizdomās turētajām personām jebkurā vietā, kurā cietušajam var būt personisks kontakts ar valsts iestāžu ierēdņiem sava stāvokļa kā cietušajam dēļ, un īpašās vietās, kurās notiek kriminālprocess.

20. pants

Tiesības uz cietušo aizsardzību kriminālizmeklēšanas nopratināšanas laikā

Dalībvalstis nodrošina, ka:

- a) cietušā iztaujāšana notiek bez nepamatotas kavēšanās pēc tam, kad kompetentām iestādēm ir iesniegta sūdzība par noziedzīgu nodarījumu;
- b) cietušā iztaujāšanu skaits būtu pēc iespējas mazāks un iztaujāšanas veiktu tikai tad, kad noteikti nepieciešams kriminālprocesa vajadzībām;
- c) cietušo vajadzības gadījumā varētu pavadīt tā juridiskais pārstāvis vai cietušā izvēlēta persona, ja vien par šo personu nav pieņemts pamatots, nelabvēlīgs lēmums.

21. pants

Neaizsargātu cietušo tiesības uz aizsardzību kriminālprocesa laikā

1. Dalībvalstis nodrošina, ka neizsargāti cietušie, kas minēti 18. pantā, saņem priekšrocības, ko sniedz pasākumi, kas paredzēti 2. un 3. punktā saskaņā ar individuālu novērtējumu, kā paredzēts 18. panta 4. punktā, un atbilstoši noteikumiem par tiesas rīcības brīvību.
2. Neaizsargātiem cietušiem kriminālizmeklēšanas laikā piedāvā šādus pasākumus:
  - a) cietušā iztaujāšana notiek telpās, kas paredzētas un piemērotas šim nolūkam;
  - b) cietušā iztaujāšanu veic šim nolūkam apmācīti speciālisti vai iztaujāšanu veic to klātbūtnē;
  - c) visas cietušā iztaujāšanas veic viena un tā pati persona, ja vien tas nav pretrunā ar labu tiesvedības administratīvo praksi;

d) seksuālas vardarbības upuru iztaujāšanu veic tā paša dzimuma persona.

3. Neaizsargātiem cietušiem tiesvedības laikā piedāvā šādus pasākumus:

- a) pasākumi, lai izvairītos no vizuāla kontakta starp cietušo un apsūdzēto liecības sniegšanas laikā, izmantojot piemērotus līdzekļus, piemēram, komunikāciju tehnoloģijas;
- b) pasākumi, lai cietušo varētu dzirdēt tiesas zālē bez tā tiešas klātbūtnes jo īpaši, izmantojot piemērotas komunikāciju tehnoloģijas;
- c) pasākumi, lai nepieļautu nevajadzīgu iztaujāšanu par cietušā privāto dzīvi, kas nav saistīta ar noziedzīgo nodarījumu, kā arī
- d) pasākumi, lai tiesas sēde notiktu bez sabiedrības pārstāvju klātbūtnes.

22. pants

Cietušo bērnu tiesības uz aizsardzību kriminālprocesa laikā

Dalībvalstis papildus 21. pantā norādītajiem pasākumiem, ja cietušais ir bērns, nodrošina, ka:

- a) kriminālizmeklēšanas laikā visas cietušo bērnu iztaujāšanas var ierakstīt video un šādas video ierakstītas iztaujāšanas var izmantot kā pierādījumu kriminālprocesā saskaņā ar valsts tiesību aktiem;
- b) kriminālizmeklēšanas un tiesvedības laikā tiesu iestādes ieceļ īpašu pārstāvi cietušajam bērnam, ja atbilstoši valsts tiesību aktiem personām, kurām ir vecāku aizgādības tiesības, nav atļauts pārstāvēt bērnu, jo pastāv interešu konflikts starp tām un cietušo bērnu, vai ja bērns ir bez pavadības vai šķirts no ģimenes.

23. pants

Tiesības uz privātās dzīves aizsardzību

1. Dalībvalstis garantē, ka tiesu iestādes tiesas procesa laikā var pieņemt atbilstošus pasākumus, lai aizsargātu cietušo un viņu ģimenes locekļu privāto dzīvi un fotoattēlus.
2. Dalībvalstis rosina plašsaziņas līdzekļus ievērot pašregulācijas pasākumus cietušo privātās dzīves, personas neaizskaramības un personas datu aizsardzībai.

6. nodaļa

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

24. pants
Ierēdņu mācības

1. Dalībvalstis nodrošina, ka policija, prokurori un tiesas personāls saņem gan vispārīgas, gan specializētas mācības tādā līmenī, kas ir atbilstošs saskarsmei ar cietušajiem un kas tos padara jutīgus pret cietušo vajadzībām, un ļauj pret tiem izturēties objektīvi, ar cieņu un profesionāli.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka tiesneši var piekļūt gan vispārīgām, gan specializētām mācībām, kas tos padara jutīgus pret cietušo vajadzībām un ļauj pret tiem izturēties objektīvi, ar cieņu un profesionāli.
3. Dalībvalstis veic pasākumus, lai nodrošinātu, ka personas, kuras sniedz cietušo aizsardzības un atjaunojošās justīcijas pakalpojumus, saņem piemērotas mācības tādā līmenī, kas ir atbilstošs saskarsmei ar cietušajiem, un ievērotu profesionālos standartus, lai nodrošinātu, ka šādus pakalpojumus sniedz objektīvi, ar cieņu un profesionāli.
4. Ierēdņa mācībās atbilstoši pienākumiem, saskarsmes ar cietušajiem raksturam un līmenim jāiekļauj vismaz tādi jautājumi, kas attiecas uz nozieguma ietekmi uz cietušajiem, iebiedēšanas riskiem, atkārtotu un turpmāku viktimizāciju un to, kā iespējams nepieļaut minēto, kā arī atbalsta cietušajiem pieejamību un nozīmību.

25. pants
Sadarbība un pakalpojumu saskaņošana

1. Dalībvalstis sadarbojas, lai sekmētu efektīvāku cietušo tiesību un interešu aizsardzību kriminālprocesā, izmantojot tīklus, kas tieši saistīti ar tiesu sistēmu, vai saites starp cietušo atbalsta organizācijām, kā arī, izmantojot tādu Eiropas tīklu atbalstu, kas nodarbojas ar cietušo jautājumiem.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka iestādes, kas nodarbojas ar atbalsta sniegšanu cietušajiem, sadarbojas, saskaņoti reaģējot uz cietušo vajadzībām un mazinot nozieguma, turpmākas un atkārtotas viktimizācijas riskus un slogu uz cietušo, ko rada saskarsme starp cietušo un kriminālās justīcijas dienestiem.

7. nodaļa

NOBEIGUMA NOTEIKUMI

26. pants
Transponēšana

1. Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības vēlākais [2 gadus pēc pieņemšanas dienas].
2. Dalībvalstis dara Komisijai zināmus tiesību aktu tekstu, ko tās pieņem jomā, uz kuru attiecas šī direktīva, kā arī pievieno korelācijas tabulu starp šiem noteikumiem un šo direktīvu.

3. Kad dalībvalstis pieņem minētos noteikumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu vai arī šādu atsauci pievieno to oficiālai publikācijai. Dalībvalstis nosaka, kā izdarāma šāda atsauce.

27. pants

Datu un statistikas paziņošana

Dalībvalstis vēlākais [2 gadus pēc pieņemšanas dienas] nosūta Eiropas Komisijai attiecīgos datus, kas saistīti ar valsts procedūru piemērošanu noziegumos cietušajiem.

28. pants

Aizstāšana

Ar šo Pamatlēmums 2001/220/TI ir aizstāts attiecībā uz dalībvalstīm, kas piedalās šīs direktīvas pieņemšanā, neierobežojot dalībvalstu pienākumus attiecībā uz termiņu transponēšanai valstu tiesību aktos.

Attiecībā uz dalībvalstīm, kas piedalās šīs direktīvas pieņemšanā, atsaucē uz pamatlēmumu uzskatāmas par atsaucēm uz šo direktīvu.

29. pants

Stāšanās spēkā

Šī direktīva stājas spēkā divdesmitajā dienā pēc tās publicēšanas *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

30. pants

Adresāti

Šī direktīva ir adresēta dalībvalstīm saskaņā ar Līgumiem.

Briselē,

*Eiropas Parlamenta vārdā –
Priekšsēdētājs*

*Padomes vārdā –
Priekšsēdētājs*